

Czesław Miłosz

Pesmi Nobelovega nagrajenca za leto 1980

* * * TI SILNA NOČ. DOSEČI TE NE MORE
 ust plamen, senca jasnega neba.
 Slišim tvoj glas skoz temne sanj prostore
 in siješ, kot bi se porajal dan.

Ti noč si. Ko ležim v ljubezni s tabo,
 vem za usodo, novih bojev zlo:
 prezre jo ljudstvo, ji odvzame slavo,
 kot bi po steklu tisoč škornjev šlo.

Močan sovražnik je, a ozka zemlja.
 In — ljubica — še ljubiš jo zvesto?
 Lebdi nad vodami bezgova veja,
 ki nosi veter ji iz neznanih gošč.

Ogromni um, dobrota, ki ni ženska,
 je v tvojih krhkih rokah, smrtnica,
 in sij spoznanja čelo ti preseva
 kot luč nepolnega še meseca.

(Tri zime, 1936)

Vilno, 1934

USODA Sta isto praprot in premoga sklad?
 Sta isto kaplja in na morju val?
 Mar ruda isto je kot prstan zlat,
 želod kot hrast, ki ga je led vkoval?

Čemu sprašuješ me po starih pesmih
 in po dekletih dražestnih imen?
 Naj pesem moja s svojim tokom gre,
 dekleta moja drugim naraščaj rode!
 Dovolj mi premog, prstan, hrast, val je sred pen.

(Odrešenje, 1945)

Goszyce, 1944

OTROK EVROPE Mi, ki nam sladkobnost dneva vdira v pljuča

1. in vidimo cveteče veje v maju,
smo boljši kakor ti, ki so umrli.

Mi, ki poskušamo eksotične jedi
in v mesečini cenimo ljubezenske igre,
smo boljši kakor ti, pokopani.

Iz žarečih peči, izza žic, ki v njih žvižga veter neskončnih jeseni,
iz bojev, ko v krčih zavija ranjeni zrak,
smo se rešili s spretnostjo in znanjem:

pošiljali smo druge na bolj nevarne položaje,
jih s klici spodbujali k boju
in se umikali, kadar je šlo k porazu.

Ce smo lahko izbirali med svojo in prijateljevo smrtjo,
smo s hladno mislijo, naj se zgodi, izbrali njegovo.

S tesnili smo oblepljali vrata plinskih celic, kradli kruh,
vedeli smo, da bo naslednji dan težji od prejšnjega dne.

Kot se ljudem spodobi, smo spoznali dobro in zlo.
Ni je na svetu modrosti, ki bi bila bolj zlobna od naše.

Vedite, dokazano je že, da smo boljši od njih,
lahkovernih, navdušenih, a šibkih, ki jim je življenje malo mar.

2. Spoštuj pridobljene spretnosti, otrok Evrope,
dedič gotskih stolnic, baročnih cerkva
in sinagog, ki v njih odmeva jok ponižanega ljudstva,
naslednik Descartesa in Spinoze, dedič besede »čast«,
potomec Leonidasov,
spoštuj spretnost, ki ti jo je dal trenutek groze.

Imaš izurjeno pamet, ki takoj lahko spozna
slabe in dobre strani vsake reči.

Imaš dvomljivo in izbrano pamet, ki ti je lahko v veselje,
o kakršnem primitivna ljudstva sploh ne vedo.

In s to pametjo boš takoj spoznal,
kako pravilni so naši nasveti.
Naj sladkobnost dneva vdira v pljuča.
Zato so modri in natančni zakoni.

3. Ne more biti govora o zmagi sile,
v našem času namreč zmaguje pravičnost.

Niti besedice o sili, ker te lahko posumijo,
da na skrivaj priznavaš že zavržene doktrine.

Kdor ima oblast, jo je dolžan zgodovinski logiki.
In zgodovinsko logiko je treba prav častiti.

Naj ne vedo usta, ki izgovarjajo hipotezo,
za roke, ki že poneverjajo eksperiment.

Naj ne vedo tvoje roke, ki ponarejajo eksperiment,
za usta, ki že izgovarjajo hipotezo.

Z nezmotno natančnostjo moraš znati predvideti požar.
Potem boš zažgal hišo, in zgodi naj se, kar se mora zgoditi

4. Iz drobnega zrna resnice daj zrasti bilki laži.
Ne posnemaj tistih, ki z lažjo zapostavljajo resnico.

Naj bo laž bolj logična kakor dogodki,
da bi se utrujeni od poti lahko v nji oddahnili.

Na dnu laži se zbirajmo v izbranem krogu,
smeje se udarimo ob stegna, če nas kdo spomni na naša dejanja.

Razsipavajmo slavo z imenom bistro modrovanje
ali slavo z imenom veliki talent.

Zadnji, ki iz cinizma še znamo črpati veselje.
Zadnji, katerih pretkanost ni daleč od obupa.

Ze se rojeva smrtno resen rod,
ki razume dobessedno, kar smo mi sprejemali kot šalo.

5. Naj tvoje besede ne pomenijo, kar pomenijo same,
ampak to, komu navkljub si jih izrekel.

Besede dvojnega pomena naj bodo tvoje orožje,
jasne besede pogrezni v temo enciklopedij.

Nikar ne obsojaj besed, dokler uradniki
ne ugotovijo v kartotekah, kdo jih govori.

Glas strasti je boljši kot glas pameti,
ker ljudje brez strasti ne morejo spreminjati zgodovine.

6. Ne imej nobene dežele rad: dežele brez težav izginjajo.
Ne imej nobenega mesta rad: mesta se brez težav rušijo

Ne hrani spominov, ker se bo iz tvojega predala
začel valiti dim in ti zastupil dih.

Ne sočustvuj z ljudmi: ljudje radi umirajo,
vedno jih kdo ponižuje, in kličejo te na pomoč.

Ne glej v jezera preteklosti: gladina, ki jo je prevlekla rja,
kaže drugačen obraz, kot si ga pričakoval.

7. Kdor govori o zgodovini, je zmeraj varen,
mrtveci ne bodo vstali in pričali proti njemu.

Pripišeš jim lahko dejanja, kakršna hočeš,
njihov odgovor bo zmeraj molk.

IZ globine noči vzplava njihov prazen obraz.
In dal mu boš poteze, kakršne bo treba.

Ponosen zaradi oblasti nad ljudmi, ki jih že davno ni,
spreminjaj preteklost po lastni, boljši podobi.

8. Smeh, ki se rojeva iz spoštovanja resnice,
je smeh, ki se z njim smejejo sovražniki ljudstva.

Končal se je čas satire. In se ne bomo več
s premetenimi besedami norčevali iz nerodnih monarhov.

Surovi, kot se spodobi graditeljem sveta,
si dovoljujemo samo hinavske šale.

Z usti, stisnjenimi, ubogljivi modremu ukazu,
previdno stopajmo v čas osvobojenega ognja.

New York, 1946

Dnevna svetloba, 1953

TADEUSZU
RQŻEWICZU,
PESNIKU

V radosti ubrani so vsi inštrumenti,
ko stopa pesnik v zemeljski vrt.
Štiristo modrih rek se je pripravljalo
na njegovo rojstvo. Sviloprejka
je pletla zanj svoja bleščeča gnezda.
Gusarsko mušje krilo, usteca metulja
so se oblikovala v misli nanj.
In visoki stolpi volčjega boba
so mu razsvetljevali noč ob robu polja.
Veselijo se torej vsi inštrumenti,
zaprti v škatlah in vrčih zelenja,
in čakajo, da se jih dotakne in da zazvene.

Hvaljena bodi dežela, ki si rodila pesnika.
Vest o tem hiti po vodi ob bregu,
kjer po gladini v megli plavajo speči galebi.
V daljavi se dvigajo in izginjajo ladje.
Vest o tem hiti pod mesecem v gorah
in osvetljuje pesnika za mizo
v mrzli sobi, v malo znanem kraju,
kjer bije stolpna ura.

Doma je v igli bora, v klicu srne,
v utripu zvezde in v človeški dlani.
Ura mu ne meri pesmi. Odmev
kot v školjki neizmerno morje
nikoli ne umolkne. Traja. In mogočen
je njegov šepet. Ljudi bodri.
Srečen je narod, ki ima pesnika
in v težavah ne koraka v molku.

Samo govorniki ne ljubijo pesnikov.
Sede v steklenih naslanjačih, razvijajo
dolge svežnje, metre plemenitosti,
okoli njih divja pesnikov smeh
in konca ni njegovemu življenju.

Jezijo se. Vejo, da stoli niso večni,
in da ne bo, kjer zdaj sedijo, zrasla
niti bilka trave. Krog zoglenelega žvepla,
rjavkast, jalov prah, ki ga še mravlja obide.

(Dnevna svetloba, 1953) Washington, 1948

PRESTOLNICA
(odlomek)

Kako lepa noč. Visoki jasni mesec
preplavlja prostor s svetlobo, kakršna je lahko
samo septembra. Zgodnje jutranje ure.
Mir v zraku nad mestom Varšavo.
In svarilni baloni lebdijo kot sadeži
vsi srebrnkasti na jutranjem nebu.

Od Tamke sem odzvanjajo dekliški koraki.
Polglasno ga vabijo. Na zarasle trge
gresta. Lovi ju uho dežurnega.
(Neviden molči v senčni lisi.)
Njun pritajen smeh v postelji teme.

Dežurni ne ve, kako naj si razlaga njuno miloščino.
Skupne usode si ne zna razložiti.
Neznatna kurbica in delavec s Tamke
Pred njima teror vzhajajočega sonca.

In bo mogoče še marsikdaj pomislil,
kaj se je z njima godilo v tistih dneh in stoletjih.

(Pesniški traktat, 1957)

NIČ VEČ Nekoč bom moral priznati, zakaj sem se premislil glede poezije in kako da je prišlo do tega, da veljam za enega od mnogih trgovcev in rokodelcev japonskega cesarstva, ki delajo pesmi o višnjih cvetovih, krizantemah in o polnem mesecu.

Ko bi lahko beneške kurtizane opisal, kako da na dvorišču s palico dražijo pava, in iz svile in iz biserov izluščil nabrekle prsi, rdečkasto progo na trebuhu od zapenjanja tesnih oblek, bi videl vsaj, kot je mornar ugledal ladje, ki so to jutro pritovorile zlato, in ko bi uboge njihove kosti na pokopališču, kjer oblizuje vrata mastno morje, lahko zaprl v besedo, močnejšo od glavnika, ki v prahu pod spomenikom, sam, pričakuje luč,

ne bi zdvomil. Iz uporniške snovi — kaj lahko izluščiš. Nič, največ lepoto. Zato pa so čisto dovolj višnjevi cvetovi, krizanteme, polni mesec.

Montegron, 1957

(Kralj Popiel in druge pesmi, 1962)

ONSTRAN

Marsikdaj ima pekel podobno hišo in mest, ki jih je uničil ogenj, in peklenški duhovi prežijo v razpokah. V manj strašnem peklu so borne razvaline lepo razvrščene, da so videti kot mesteca z ulicami in dvorišči.

Emmanule Swedenborg

Padal sem in se oprijemal zavese.
Njen žamet je bil zadnja reč na svetu, ki sem jo imel v rokah.
Padal sem in kričal: aaa aa.

Do konca nisem mogel verjeti, da me bodo tako kot druge.

Potem sem hodil po kolenih
po izlizanem tlaku. Lesene barake

ali kamnita hišica na polju sredi plevela,
 grede krompirja in bodeča žica.
 In so igrali s ponarejenimi kartami v vonju po izmišljenem zelju,
 izmišljeno žganje, izmišljena umazanija, izmišljen čas.
 Rekel sem, saj vendar . . . , pa so stresli z rameni
 in obračali oči. Ker ta dežela ne pozna začudenja.
 Niti cvetov. Pelargonije venejo v konzervnih škatlah,
 privid zelenja prekriva lepljiv prah.
 Niti prihodnosti. Drli so se gramofoni
 in neprenehoma ponavljati, česar sploh ni.
 In govornice so ponavljale, česar sploh ni,
 da nisi mogel uganiti, kje in zakaj da si.
 Gledal sem sestradane pse. Iztegovali in povlačili so gobce
 in se spreminjali iz pudlov v hrte, iz hrtov v jazbecarje,
 kot da bi sploh ne bili psi.
 Jata vran je zastala v letu in treščila pod oblak.

(Začarani gaučo, 1965)

Berkeley, 1964

KO MESEC Ko mesec je visok in ženske hodijo v cvetličnih krilih,
 me čudijo njihove oči, trepalnice in ves potek sveta.
 In zdi se mi, da bi v tako veliki soodvisnosti
 lahko doživel poslednjo resnico.

(Mesto brez imena, 1969)

URA Visoko sonce v listju, topel čmrljev spev,
 nekje od daleč izza reke zasanjano kramljanje
 in počasni udarci kladiva, vse to ne veseli le mene.
 Preden smo zvedeli za petero čutov, se pravi, preden so bili,
 so pripravljene čakati na vse, ki se jim pravi smrtniki;
 da bi tako kot jaz slavili življenje, je sreča.

(Kjer vzhaja sonce in kamor tone, 1974)

Prevedel Tone Pretnar